สารบัญ

บทนำ 8

1. ศิลปินคือนักธุรกิจ 20

แอนดี้ วอร์ฮอล • วินเซนต์ แวน โก๊ะ • เทสเทอร์ เกตส์

2. ศิลปินไม่ล้มเหลว 44

บริดเจ็ต ไรลีย์ • รอย ลิกเทนสไตน์ • เดวิด โอกิลวี

3. ศิลปินต้องช่างสงสัยใคร่รู้ 70

มารีนา อบราโมวิช • กิลเบิร์ตกับจอร์จ • คาราวัจโจ

4. ศิลปินต้องขโมย 96

ปีกัสโซ

5. ศิลปินต้องตั้งคำถาม 122

เจ.เจ. แอบรัมส์ • ปิเอโร เดลลา ฟรานเชสกา

6. ศิลปินคิดจากภาพรวมขนาดใหญ่ และรายละเอียดขนาดเล็ก 144

ลุค ทัยมันส์ • โยฮันเนส เฟอร์เมร์

7. ศิลปินมีมุมมองของตัวเอง 172

ปีเตอร์ ดอยก์ • เคอร์รี เจมส์ มาร์แชลล์

8. ศิลปินต้องกล้าหาญ 196

มิเกลันเจโล • อ้ายเว่ยเว่ย

9. ศิลปินหยุดเพื่อครุ่นคิด 220

เดวิด ฮอคนีย์ • มาร์เซล ดูชองป์

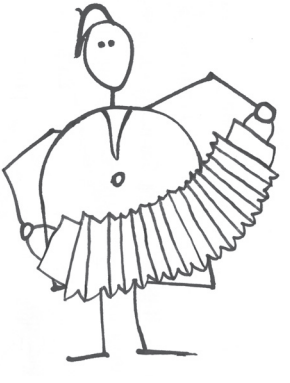
10. ทุกโรงเรียน
ควรเป็นอย่างโรงเรียนศิลปะ 232

บ็อบแอนด์โรเบอร์ต้า สมิธ

11. บทส่งท้าย 244

เครดิตภาพประกอบ 252

ประวัติผู้เขียน 255

บทนำ

ความคิดสร้างสรรค์คือเรื่องเด่นประเด็นร้อน มันเป็นหัวข้อที่นักการเมือง นักวิชาการ และปราชญ์ทั่วโลกให้ความสนใจ ใครๆ ก็บอกว่ามันมีความสำคัญอย่างยิ่งและจะเป็นหัวใจของความมั่งคั่งในอนาคตของเรา ซึ่งฟังดูดีทีเดียว แต่ความคิดสร้างสรรค์คืออะไรกันแน่และมันทำงานอย่างไร

ทำไมบางคนถึงดูเหมือนจะคิดไอเดียสุดบรรเจิดได้อย่างง่ายดาย ในขณะที่บางคนกลับไม่เป็นเช่นนั้น เป็นเพราะว่า "คนมีความคิดสร้างสรรค์" เกิดมาพร้อมกับมันสมองแบบนั้น หรือจริงๆ แล้วเป็นเรื่องของพฤติกรรมและทัศนคติมากกว่า

เราทุกคน
คือ
ศิลปิน

มนุษย์คือสิ่งมีชีวิตที่มีจินตนาการสูงส่ง ความสามารถในการประมวลผลความคิดที่ซับซ้อนและทำให้ความคิดนั้นเกิดขึ้นจริงต้องใช้กระบวนการหลากหลายขั้นตอน ซึ่งเกินกว่าความสามารถของเครื่องจักรหรือสิ่งมีชีวิตอื่นใดจะทำได้ สำหรับพวกเรา มันไม่ใช่เรื่องใหญ่โตอะไร เราทำแบบนี้อยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่เตรียมทำอาหารไปจนถึงการส่งข้อความตลกๆ ให้เพื่อน เราอาจมองเป็นเรื่องธรรมดา แต่จริงๆ แล้วจำเป็นต้องใช้พลังสมองเพื่อจินตนาการ นี่คือของขวัญอันยอดเยี่ยมจากธรรมชาติ ซึ่งเมื่อได้รับการบ่มเพาะอย่างเหมาะสม มันจะช่วยให้เราบรรลุผลลัพธ์ที่น่าทึ่งที่สุดได้

การสร้างสรรค์และทำให้เกิดขึ้นนั้นเป็นความพึงพอใจอย่างลึกซึ้ง มันยืนยันคุณค่าของชีวิตและให้รางวัลแก่เรา

การใช้จินตนาการช่วยให้จิตใจและประสบการณ์ชีวิตของเราสดใสและมีคุณค่า เราจะเป็นตัวของตัวเองจริงๆ เมื่อเราได้ใช้สมองและเมื่อได้คิด ผมไม่เคยพบศิลปินคนไหนเลยที่เฉื่อยชาหรือไม่อยากรู้อยากเห็น เช่นเดียวกับเชฟที่ประสบความสำเร็จ คนทำสวน นักกีฬา หรือใครก็ตามที่กระตือรือร้นในสิ่งที่ตัวเองทำและเปี่ยมด้วยความตั้งใจที่จะสรรค์สร้างนวัตกรรม พวกเขามีประกายในดวงตาที่แผ่รัศมีของพลังชีวิตแจ่มชัดจนสัมผัสได้ อันเป็นผลมาจากความคิดสร้างสรรค์นั่นเอง

ว่าแต่เราจะใช้ประโยชน์จากพรสวรรค์ตามธรรมชาตินี้ได้อย่างไร เราจะเอาความคิดสร้างสรรค์ของเราออกจากระบบอัตโนมัติเพื่อสร้างแนวคิดที่ห้าวหาญไม่ซ้ำใคร ซึ่งอาจเพิ่มคุณค่าให้กับชีวิตของเราหรือกับโลกใบนี้ได้อย่างไร และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เราจะกระตุ้นจินตนาการของเราให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ที่สามารถเปลี่ยนให้เป็นความจริงและมีคุณค่าได้อย่างไร

ผมครุ่นคิดเกี่ยวกับคำถามนี้มาเกือบสามทศวรรษแล้ว ในตอนแรกมันเป็นเพราะไอเดียใหม่ๆ และผู้คนเก่งๆ นั้นทำให้ผมหลงใหล ต่อมาก็เป็นเพราะส่วนหนึ่งของงานที่ทำทั้งในฐานะผู้จัดจำหน่าย ผู้ผลิต นักเขียน คนแพร่ภาพกระจายเสียง และนักข่าวในวงการศิลปะ

ผมมีโอกาสได้สังเกตและพบกับบรรดาผู้เชี่ยวชาญด้านความคิดสร้างสรรค์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลกปัจจุบัน ตั้งแต่ศิลปินชาวอังกฤษผู้บ้าบิ่นอย่างเดเมียน เฮิร์สต์ หรือนักแสดงชาวอเมริกันเจ้าของรางวัลออสการ์หลายสมัยอย่างเมอริล สตรีพ แน่นอนว่าทุกคนล้วนมีความสามารถเฉพาะตัวแตกต่างกัน แต่ในบางแง่มุม พวกเขาอาจเหมือนกันมากกว่าที่คุณคิด

ตลอดหลายปีที่ผ่านมา ผมค้นพบว่ามีลักษณะเฉพาะบางอย่างที่เห็นได้ชัดเจนในผู้ที่ประสบความสำเร็จด้านการสร้างสรรค์ทุกคน ไม่ว่าจะเป็นนักเขียนนวนิยาย ผู้กำกับภาพยนตร์ ไปจนถึงนักวิทยาศาสตร์และนักปรัชญา ไม่ใช่

คุณสมบัติในแง่เพ้อฝันหรือจิตปรุงแต่งเหนือโลก หากแต่เป็นแนวปฏิบัติและกระบวนการพื้นฐานที่ช่วยให้พรสวรรค์ของพวกเขาเบ่งบาน เป็นแนวปฏิบัติและกระบวนการซึ่งหากนำมาปรับใช้ อาจช่วยให้พวกเราปลดปล่อยความคิดสร้างสรรค์ที่แฝงอยู่ออกมาได้ไม่แพ้กัน

และไม่ต้องสงสัยเลยว่าพวกเราทุกคนล้วนมีพรสวรรค์ด้านความคิดสร้างสรรค์อยู่แล้ว จริงอยู่ที่บางคนอาจมีความสามารถในการแต่งเพลงเก่งกว่าคนอื่น แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าคนที่แต่งเพลงไม่เป็นจะเป็นคน “ไร้ความคิดสร้างสรรค์” ความจริงคือเราทุกคนมีความสามารถที่จะเป็นศิลปินไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง เราทุกคนสามารถจินตนาการ ก้าวพ้นจากโลกที่เป็นอยู่ และคิดเชื่อมโยงนามธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกันหรือไม่มีอยู่จริงเข้าด้วยกันได้ พวกเราทำแบบนี้เวลาฝันกลางวัน ครุ่นคิด หรือกระทั่งเมื่อโกหก

ความมั่นใจคือสิ่งสำคัญ ศิลปินไม่ต้องรอให้ใครอนุญาตให้วาด เขียน แสดง หรือขับขาน พวกเขาลงมือทำเลย

ปัญหาคือ มีบางคนที่คิดว่าตัวเองไม่มีความคิดสร้างสรรค์ หรือยังหาหนทางของตัวเองไม่เจอ ความมั่นใจในความคิดสร้างสรรค์ของเราอาจลดลง ซึ่งเป็นเรื่องไม่ดีเลย ความมั่นใจคือสิ่งสำคัญ จากประสบการณ์ของผม ศิลปินก็ไม่ต่างอะไรกับพวกเราหลายคน คือกลัวจะถูกมองว่า “ไม่เก่งจริง” แต่พวกเขาสามารถรวบรวม

ความมั่นใจให้มากพอที่จะเอาชนะความกังขาในตัวเอง ซึ่งช่วยให้พวกเขาผลักดันความคิดสร้างสรรค์ของตัวเองออกมาได้ วงดนตรีอย่างเดอะบีตเทิลส์เองก็เป็นเพียงหนุ่มๆ ที่มีเวลาว่าง ผู้ซึ่งพบความมั่นใจในการโน้มน้าวให้ตัวเองและโลกได้เห็นว่าพวกเขาคือนักดนตรี

พวกเขาไม่ได้รอให้ใครขอ ศิลปินไม่ต้องรอให้ใครอนุญาตให้วาด เขียน แสดง หรือขับขาน พวกเขาลงมือทำเลย สิ่งที่ทำให้พวกเขาแตกต่างและเป็นพลังในการมุ่งสู่จุดหมายไม่ใช่ความคิดสร้างสรรค์โดยตรง สิ่งนั้นใครๆ ก็มี แต่ที่สำคัญกว่านั้นคือความมุ่งมั่นในสิ่งที่ทำ พื้นที่ของความสนใจที่จุดประกายจินตนาการของพวกเขาขับเคลื่อนพรสวรรค์ของพวกเขาให้โลดทะยาน

มีเรื่องน่าสนใจอย่างหนึ่งที่ผมได้เห็นครั้งแรกในยุค 1980 ตอนนั้นผมเพิ่งอายุยี่สิบต้นๆ และทำงานอยู่ฝ่ายเวทีที่โรงละครแซดเลอร์สเวลส์ในลอนดอน เป็นช่วงเวลาก่อนที่ผมจะค้นพบศิลปะหรืออะไรอื่นๆ อีกมาก แต่ผมก็พบว่าตัวเองถูกดึงดูดเข้าหาศาสตร์แห่งการผสมผสานงานฝีมือเข้ากับการสร้างภาพมายาของโรงละคร

งานหนักที่สุดมักจะเป็นช่วงก่อนและระหว่างการแสดง แต่เมื่อเวทีปิดม่านและผู้ชมแยกย้ายกันไปแล้ว พวกเราจะยกขบวนออกไปดื่มและผ่อนคลายด้วยกันที่ผับ ซึ่งบรรดานักแสดงและ “คนสร้างสรรค์” จะมาร่วมสมทบกับเราด้วย นี่เป็นช่วงเวลาที่

GET TO IT!

ลำดับอาวุโสอันเข้มงวดในโรงละครหายไป ตำแหน่งและกฎระเบียบไม่มีความสำคัญอีกแล้ว และบางครั้งผมก็พบว่าตัวเองนั่งอยู่ข้างๆ นักแสดงในตำนานที่น่านับถือ โดยทั่วไปจะมาจากโลกของการเต้นบัลเลต์ (ซึ่งถือเป็นงานเด่นของโรงละคร)

คืนหนึ่งผมอาจนั่งอยู่กับเดมนิเน็ตต์ เดอ วาลัวส์ ผู้ยิ่งใหญ่ ซึ่งครั้งหนึ่งเคยอยู่ในคณะบัลเลต์รุสส์ที่มีชื่อเสียงของเดียกิเลฟ อีกคืนหนึ่งอาจได้เจอท่านเซอร์เฟรเดอริก แอชตัน นักออกแบบท่าเต้นระดับปรมาจารย์ ซึ่งจะนำข่าวซุบซิบล่าสุดมาเล่าให้พวกเราฟังพลางเคาะขอบแก้วไวน์ชาบลีส์เย็นเฉียบของเขา สำหรับเด็กหนุ่มไร้เดียงสาที่เติบโตมาในชนบทของอังกฤษอย่างผม ค่ำคืนเช่นนั้นช่างพิศวงและน่าหลงใหลยิ่งนัก

นี่เป็นครั้งแรกที่ผมได้พบกับสิ่งที่อาจเรียกได้ว่า “ศิลปิน” ตัวจริง บรรดาจิตวิญญาณอิสระที่หาเลี้ยงชีพได้ดีและมีชื่อเสียงใหญ่โตจากการเสกสรรเรื่องราวขึ้น แม้ในสภาพแวดล้อมเรียบง่ายห่างไกลจากความวิจิตรของผับลอนดอน พวกเขาก็ยังโดดเด่น เดอ วาลัวส์ และแอชตันได้รับความสนใจโดยไม่ต้องเรียกหา และแทบไม่ต้องเผชิญกับความอัปยศจากการถูกขัดคอ พวกเขามีพลังภายในที่แน่วแน่และเข้มแข็งจนส่งผ่านความมั่นใจออกมาครอบงำและทำให้คนอื่นหลงใหล

การสร้างสรรค์ทำให้เรามีแนวโน้มจะพบความพึงพอใจในยุคดิจิทัล

พวกเขาไม่ได้มีพลังวิเศษ อาจจะเต็มไปด้วยข้อบกพร่องและไม่มั่นคงในชีวิตเหมือนกับพวกเราที่เหลือด้วยซ้ำ แต่พวกเขาได้พบสิ่งหนึ่ง ในกรณีนี้คือการเต้นรำ มันทำให้จินตนาการของพวกเขาโลดแล่น และช่วยให้ได้ใช้ประโยชน์จากของขวัญสุดวิเศษที่พวกเรามีร่วมกันอันได้แก่ความคิดสร้างสรรค์ แต่พวกเขาพบของขวัญชิ้นนี้ได้อย่างไร พวกเขาบ่มเพาะมันอย่างไร และพวกเขาให้ข้อคิดอะไรแก่เราได้บ้าง

หนังสือเล่มนี้คือความพยายามของผมที่จะตอบคำถามดังกล่าว โดยอาศัยข้อสังเกตที่ได้จากการคลุกคลีอยู่ในโลกของนักเขียน นักดนตรี ผู้กำกับ และนักแสดง จุดมุ่งหมายคือการแง้มให้เห็นวิธีที่ชนชั้นสร้างสรรค์จุดประกายจินตนาการของพวกเขา และใช้มันเป็นเครื่องมือในการสร้างงาน

พวกเขามีอะไรให้เรียนรู้มากมายมหาศาล แต่บางทีผู้ที่สามารถสอนเรื่องกระบวนการสร้างสรรค์ให้เราได้มากที่สุดอาจเป็นศิลปินวิจิตรศิลป์ (หมายถึงจิตรกรและประติมากร ผู้ผลิตภาพยนตร์ และผู้เชี่ยวชาญด้านการแสดง) วิธีการทำงานของพวกเขามีเอกลักษณ์ ซึ่งทำให้เราสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้นว่าคนที่มีจิตใจสร้างสรรค์คิดอย่างไรเมื่อกำลังทำงานอย่างเต็มที่

นี่จึงเป็นที่มาของชื่อหนังสือเล่มนี้ แต่ละบทจะเจาะลึกแนวทางบางอย่างที่ผมเห็นว่าจำเป็นต่อกระบวนการสร้างสรรค์และสำรวจกระบวนการนั้นผ่านประสบการณ์ของศิลปิน ไม่ใช่รายละเอียดทางเทคนิคอย่างวิธีรองพื้นผ้าใบหรือวิธีวาดแสง

แต่เป็นวิธีการทำงานและการคิดที่ช่วยให้พวกเขาเก่งด้านการสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้กับทุกคนที่อยากมีความคิดสร้างสรรค์

ส่วนตัวแล้ว ผมคิดว่าในอนาคตจะมีคนสนใจเรื่องนี้มากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากเราต้องปรับตัวให้ทันต่อการปฏิวัติทางดิจิทัล ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีล่าสุดนั้นน่าตื่นเต้นและปลดปล่อยเราในหลายๆ แง่ อินเทอร์เน็ตทำให้การหาวัตถุดิบและข้อมูลง่ายขึ้นมาก มันช่วยให้เราได้พบผู้คนที่มีความคิดเห็นตรงกันและสร้างเครือข่ายขึ้นมา อีกทั้งยังมอบแพลตฟอร์มให้เราทำตลาดสินค้าในระดับโลกได้ง่ายๆ และราคาไม่แพง ทั้งหมดนี้ช่วยสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ของเราได้ไม่น้อย

แต่แน่นอนว่าย่อมมีข้อเสียเช่นกัน คือมันออกจะท่วมท้นเกินไปสักหน่อย ยุคอินเทอร์เน็ตให้ประโยชน์แก่เราหลายอย่าง ยกเว้นการทำให้เรามีเวลามากขึ้น ชีวิตกลายเป็นเรื่องวุ่นวายอย่างไร้เหตุผล เราดำรงอยู่ในแต่ละวันด้วยความเร่งรีบกว่าที่เคย ไม่เพียงแต่หน้าที่การงานที่ต้องรับผิดชอบอยู่แล้ว ตอนนี้เมื่อเราหยุดพักเพื่อผ่อนคลาย ก็ยังมีข้อความ อีเมล การอัพเดตสเตตัส และฟีดทวิตเตอร์จำนวนมากให้รับมือ เรากำลังอาศัยอยู่ในโลกที่เชื่อมต่อกันอย่างบ้าคลั่งตลอด 24 ชั่วโมง เต็มไปด้วยความต้องการไม่มีที่สิ้นสุด

นี่ยังไม่พูดถึงเรื่องคอมพิวเตอร์ปัญญาประดิษฐ์ที่กำลังเริ่มขยับบิตและไบต์ของมัน ตัวเลขที่มองไม่เห็นและเครือข่าย

ไซเบอร์กำลังแทรกซึมเข้าสู่ชีวิตประจำวันของเราในระดับหนึ่งอย่างช้าๆ แต่แน่นอน และในที่สุดก็จะยึดครองกระทั่งชีวิตการทำงานของเราด้วยอัลกอริทึมซับซ้อนของคอมพิวเตอร์และนาโนซอฟต์แวร์ ซึ่งงานบางอย่างเราเคยคิดว่ามีแต่ผู้มีการศึกษาดีเท่านั้นที่จะทำได้ รู้ตัวอีกทีทั้งแพทย์ ทนายความ และนักบัญชีก็ต้องเผชิญกับเสียงหึ่งเบาๆ ของอุปกรณ์ดิจิทัลที่ก้าวล่วงเข้าสู่ห้องทำงานของพวกเขาแล้ว

เมื่อเราเริ่มรู้สึกถึงการคุกคามจากเสรีภาพที่ถูกกัดเซาะและชีวิตที่ถูกรุกล้ำ การตอบสนองที่ดีที่สุดของเราคือต้องทำในสิ่งเดียวที่ไม่มีคอมพิวเตอร์ใดๆ ในโลกจะทำได้ นั่นคือจินตนาการ การสร้างสรรค์คือวิธีที่มีแนวโน้มจะทำให้เราพบความพึงพอใจ เป้าประสงค์ และที่ที่เป็นของเราในยุคดิจิทัล

ในสถานที่ทำงาน ความคิดสร้างสรรค์จะทำให้ได้รับเสียงชื่นชมและค่าตอบแทนมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งเป็นเรื่องดี แต่ที่มากกว่านั้นคือมันให้ความพึงพอใจที่ลึกซึ้ง ยืนยันคุณค่าของชีวิตเป็นรางวัลตอบแทนแก่เรา แน่นอนว่ามันอาจชวนให้หงุดหงิดและหมดกำลังใจในบางครั้ง แต่ไม่มีสิ่งอื่นใดที่ทำให้คุณรู้สึกมีชีวิตชีวาอย่างแท้จริงอีกแล้ว ไม่มีอะไรเชื่อมโยงกับโลกทางกายภาพได้เท่ากับการทำให้ไอเดียของคุณมีชีวิตขึ้นมา ซึ่งผมคิดว่านั่นแหละคือสิ่งที่ยืนยันความเป็นมนุษย์ของเราได้มากที่สุด

นอกจากนี้ มันยังเป็นการแสดงออกถึงตัวเราเองได้อย่างสำคัญและมีพลัง นั่นคือสาเหตุที่ทำให้เหล่าเผด็จการนำกวีไป

คุมขัง และพวกหัวรุนแรงทำลายสิ่งประดิษฐ์ล้ำค่า เพราะเหล่าทรราชกลัวความคิดที่จะมาต่อต้านแนวคิดของพวกเขา กลัวจะถูกคุกคามโดยผู้ที่สามารถแสดงความคิดเหล่านั้นได้ ความคิดสร้างสรรค์มีคุณค่า และในยุคปัจจุบันอาจจะมากกว่าที่เคยเป็นมาด้วยซ้ำ

เราอยู่ในโลกที่เต็มไปด้วยปัญหาเร่งด่วน สภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง การก่อการร้าย และความยากจน เราจะไม่แก้ปัญหาเหล่านี้ด้วยกำลัง มันเป็นอุปสรรคที่สามารถข้ามผ่านได้ด้วยการใช้สมองของเราเท่านั้น ด้วยการคิดอย่างศิลปิน ไม่ใช่ประพฤติตัวเหมือนสัตว์ป่า

และเราทุกคนคือศิลปิน เราแค่ต้องเชื่อมั่นในตัวเองเข้าไว้นั่นเองคือสิ่งที่ศิลปินทำกัน